

Aneta Suchoń

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

PRAWNA OCHRONA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ W ROLNICTWIE*

LEGAL PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN AGRICULTURE

Słowa kluczowe: innowacyjność, wyłączne prawo do odmiany roślin, wynalazki biotechnologiczne, patenty

Key words: innovation, exclusive right to plant varieties, biotechnological inventions, patents

Synopsis. Przedstawiono wybrane zagadnienia prawne poświęcone własności intelektualnej w rolnictwie, w tym procedurę uzyskania wyłącznego prawa do odmiany roślin, uprawnienia przysługujące hodowcy oraz środki prawne ochrony tego prawa. Wskazano na problemy związane z patentowaniem roślin i zwierząt. W dalszej części artykułu omówiono zostało zagadnienia ochrony patentowanej wynalazku, w tym procedura uzyskania tego prawa oraz środki normatywne przysługujące twórcy w przypadku naruszenia jego praw.

Wstęp

Działania innowacyjne są niezmiernie istotne we wszystkich sektorach gospodarki, w tym także w rolnictwie. Już kilka lat temu Rada Unii Europejskiej w Decyzji z 20 lutego 2006 r. w *sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich (okres programowania 2007-2013)* (Dz.U. UE L 55 z 25.02.2006 r.) stwierdziła: „... że innowacja staje się coraz ważniejsza dla sektora rolniczego, rolno-spożywczego i leśnego w Europie. Wprawdzie największe europejskie przedsiębiorstwa rolno-spożywcze tworzą często nowe trendy, to jednak wprowadzenie nowych produktów i procesów mogłoby znacznie poprawić wydajność małych przedsiębiorstw przetwórczych i rolnych”.

Coraz to nowsze maszyny, metody uprawy i odmiany roślin mogą przyczynić się do wzrostu opłacalności produkcji rolniczej, zapewniania większej jej konkurencyjności, poprawienia jakości produktów. Bez wątpienia globalizacja, rosnące wymagania konsumentów, problemy demograficzne w skali światowej przyczyniają się do zmian w rolnictwie. Aby sprostać wyzwaniom XXI wieku, zauważyć można rozwój agrobiotechnologii i większe zainteresowanie tematem własności intelektualnej w rolnictwie. Jak podkreśla się w literaturze na twórczość w rolnictwie można patrzeć z różnych punktów widzenia. Składa się na nią przecież cała hodowla twórcza roślin i zwierząt, sposoby uprawy ziemi [Korzycka-Iwanow 1999].

Pojęcie własności intelektualnej odnosi się do praw na dobrach niematerialnych, wytworów ludzkiego umysłu, jak i praw do korzystania z nich [www.wlasnosc-intelektualna.pl]. Przede wszystkim zalicza się do niego *Prawo autorskie, Prawo własności przemysłowej*, a także wyłączne *Prawo do odmian roślin*. To właśnie to ostatnie prawo łączy się najczęściej z zagadnieniem własności intelektualnej w rolnictwie. Zaznaczyć jednak należy, że istotne znaczenie w tym sektorze gospodarki odgrywają także np. wynalazki, zwłaszcza biotechnologiczne, oznaczenia geograficzne produktów rolniczych oraz znaki towarowe. Dla rozwoju intelektualnej aktywności człowieka bezsprzecznie niezmiernie istotne jest zapewnienie stosownej ochrony prawej. Tylko normatywne instrumenty gwarantują skuteczne sankcje względem osób naruszających albo korzystających z wytworów myśli człowieka bez zgody twórcy.

Celem artykułu była próba oceny prawnych środków ochrony własności intelektualnej w rolnictwie. Z uwagi na ograniczone ramy rozważań, badania będą się koncentrowały na wyłącznym prawie do odmiany oraz ochronie patentowej wynalazków. Podstawową metodą badawczą wykorzystaną w artykule jest dogmatyczna analiza tekstów normatywnych. Badaniu poddane zostały przede wszystkim akty prawne oraz literatura odnoszące się do problematyki własności intelektualnej w rolnictwie.

* Publikacja została wykonana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego „*Patent Plus wsparcie patentowania wynalazków*”. Projekt jest finansowany ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.

Prawna ochrona odmian roślin

Ustawa z dnia 26 czerwca 2003 r. *o ochronie prawnej odmian roślin* (Dz.U. Nr 137, poz. 1300 ze zm.) reguluje w szczególności: 1) tryb oraz sposób przyznawania i pozbawiania prawa do ochrony wyhodowanej albo odkrytej i wyprowadzonej przez hodowcę odmiany, a także zarobkowego korzystania z niej, 2) zakres ochrony tego prawa. Wyłączne prawo dotyczy odmian wszystkich rodzajów i gatunków roślin. Nie przyznaje się go jednak, jeżeli odmiana została zgłoszona do ochrony albo jest chroniona przez Wspólnotowy Urząd Ochrony Odmian Roślin (CPVO).

W świetle analizowanej ustawy o przyznanie wyłącznego prawa do odmiany może ubiegać się przede wszystkim hodowca. Jest nim osoba która: a) wyhodowała albo odkryła i wyprowadziła odmianę albo b) jest lub była pracodawcą osoby, o której mowa w lit. a, albo zawarła umowę, w ramach której inna strona tej umowy wyhodowała albo odkryła i wyprowadziła odmianę, albo c) jest następcą prawnym osób, o których mowa w lit. a i b. Wyłączne prawo do odmiany można otrzymać, jeżeli odmiana spełnia przesłanki określone w ustawie. Mianowicie jest odrębna, wyrównana, trwała oraz nowa. Ustawodawca wprowadza także wymagania odnośnie nazwy (art. 9 ustawy).

Wyłączne prawo przyznaje dyrektor Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych. W pierwszej kolejności należy złożyć wniosek hodowcy albo jego pełnomocnika. Procedura trwa zazwyczaj kilka miesięcy, ale hodowca w tym czasie objęty jest ochroną. Jest to możliwe dzięki tymczasowemu wyłącznemu prawu, które ma zastosowanie od dnia opublikowania w diariuszu informacji dotyczących złożonego wniosku do czasu uprawomocnienia się decyzji o przyznaniu lub odmowie przyznania wyłącznego prawa. Ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie takich uprawnień uwzględniając regulację art. 13 konwencji UPOV¹ oraz art. 95 Rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin (Dz.U. L 227 z 1.9.1994).

Przed przyznaniem wyłącznego prawa Centralny Ośrodek przeprowadza badania odrębności, wyrównania i trwałości, chyba że uznał za wystarczające wyniki badań przeprowadzonych przez jednostkę zajmującą się urzędowymi badaniami w innym państwie stowarzyszonym. Następnie dyrektor Centralnego Ośrodka wydaje decyzję albo w sprawie przyznania wyłącznego prawa, albo odmowy. Od decyzji w sprawie odmowy przyznania wyłącznego prawa przysługuje odwołanie do ministra właściwego do spraw rolnictwa.

Wyłączne prawo do odmiany roślin obejmuje: wytwarzanie lub rozmnażanie, przygotowanie do rozmnażania, oferowanie do sprzedaży, sprzedaż lub inne formy zbywania, eksport, import, przechowywanie materiału siewnego odmiany chronionej. Zdaniem autorów komentarza do omawianej ustawy „*od strony teoretycznej przedmiotem ochrony byłaby właśnie odmiana jako abstrakcyjne dobro niematerialne, natomiast jej materiał siewny bądź materiał ze zbioru można byłoby zakwalifikować jako nośniki odmiany. Takie ujęcie tej kwestii, bardziej właściwe na gruncie prawa autorskiego i patentowego, gdzie łatwiej wyobrazić jest sobie osobno abstrakcyjny utwór i wynalazek a osobno ich nośniki w postaci konkretnego przedmiotu, wywołuje jednak pewne problemy na gruncie systemu prawa ochrony odmian roślin, jako że odmiana może przejawiać się w wielu postaciach, jurydycznie ujmowanych jako materiał siewny i materiał ze zbioru*” [Felchner i in. 2009]. Wyłączne prawo obowiązuje od dnia wydania decyzji o jego przyznaniu i trwa:

- 30 lat – w przypadku odmian winorośli, drzew oraz ziemniaka,
- 25 lat – w przypadku pozostałych odmian.

Hodowca ma możliwość zarobkowego korzystania z odmiany objętej prawem wyłącznym. Przykładowo, w drodze umowy licencyjnej może udzielić innej osobie upoważnienia (licencji) do korzystania z wyłącznego prawa. Wyróżnić można różne rodzaje licencji np. pełna, ograniczona, wyłączna, licencja niewyłączna. Uprawniony z licencji może udzielić dalszej licencji (sublicencji) tylko za zgodą hodowcy, wyrażoną w formie pisemnej. Poza tym przykładowo posiadacz gruntów rolnych może, za opłatą uiszczaną na rzecz hodowcy, używać materiału ze zbioru jako materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem, takich roślin jak np. pszenica zwyczajna, żyto, jęczmień, owies, kukurydza, rzepak ozimy. Natomiast posiadacz gruntów rolnych o powierzchni do 10 ha może używać materiału ze zbioru odmiany chronionej wyłącznym prawem jako materiału siewnego bez konieczności uiszczenia opłaty na rzecz hodowcy. Każdy, kto korzysta z materiału siewnego odmiany chronionej wyłącznym prawem, jest obowiązany, na wniosek hodowcy mającego wyłączne prawo do tej odmiany, udzielać mu pisemnych informacji dotyczących ilości materiału siewnego odmiany chronionej oraz uiszczać na rzecz hodowcy opłatę w wysokości opłaty licencyjnej za korzystanie z wyłącznego prawa do danej odmiany.

¹ Według art. 13 UPOV każda z umawiających się stron podejmuje odpowiednie środki mające na celu ochronę interesów hodowcy w okresie od złożenia lub ogłoszenia wniosku o przyznanie prawa hodowcy do przyznania tego prawa. Środki takie będą miały taki skutek, że posiadacz prawa hodowcy będzie miał prawo co najmniej do sprawiedliwego wynagrodzenia od jakiegokolwiek osoby, która w ww. okresie podjęła działania, które po przyznaniu prawa hodowcy wymagają zgody hodowcy, zgodnie z postanowieniami art. 14.

Hodowca, którego wyłączne prawo zostało naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła to prawo: 1) zaniechania naruszenia, 2) usunięcia skutków naruszenia, 3) naprawienia wyrządzonej szkody: a) na zasadach ogólnych albo b) poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej opłacie licencyjnej, która w chwili jej dochodzenia byłaby należna tytułem udzielenia przez hodowcę licencji, a w razie zawinionego naruszenia w wysokości odpowiadającej wielokrotności tego wynagrodzenia, jednak nie wyższej niż jej trzykrotność, 4) wydania uzyskanych korzyści.

Niezależnie od powyższych roszczeń, hodowca może się domagać jednokrotnego albo wielokrotnego ogłoszenia w prasie oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie lub podania do publicznej wiadomości części albo całości orzeczenia sądu wydanego w rozpatrywanej sprawie, w sposób i w zakresie określonym przez sąd. Sąd może nakazać osobie, która naruszyła wyłączne prawo, na jej wniosek i za zgodą hodowcy, w przypadku gdy naruszenie jest niezawinione, zapłatę stosownej sumy pieniężnej na rzecz hodowcy, jeżeli zaniechanie naruszenia lub usunięcie skutków naruszenia byłoby dla osoby naruszającej niewspółmiernie dotkliwe.

Poza tym osoba naruszająca prawa hodowcy musi liczyć się z sankcjami karnymi. Otóż kto: 1) narusza wyłączne prawo do odmiany, 2) oznacza nazwą odmiany chronionej wyłącznym prawem materiał siewny lub materiał ze zbioru innej lub nieznannej odmiany – podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Z kolei jako wykroczenia zostały zakwalifikowane np. następujące czyny: uniemożliwienie przeprowadzenia kontroli zachowania odmiany uniemożliwienie wglądu do dokumentów dotyczących zachowania odmiany [Kostecki 2010].

Wyłączne prawo odmian roślin a ochrona patentowa

W ochronie odmian roślin należy odnotować zakaz kumulatywnej ochrony odmian roślin, tj. patentowej oraz na podstawie szczególnych ustaw. Wynika to m.in. z Konwencji o udzieleniu patentów europejskich, prawa unijnego oraz prawa patentowego krajów członkowskich UE, w tym Polski. Występują jednak opinie o braku przeszkód dla opatentowania roślin niestanowiących odmiany. Otóż ochronie patentowej mogą podlegać rośliny zindywidualizowane na podstawie jednego tylko genu i należące do wyższej grupy taksonomicznej aniżeli odmiana (np. gatunek). Przykładowo, transgeniczne rośliny nie są uzyskiwane w następstwie procesu biologicznego, lecz stanowią efekt inżynierii genetycznej. Natomiast nowe odmiany są rezultatem zasadniczo biologicznych procesów (rozmnażanie płciowe) [Du Vall 2008].

Istotne znaczenie w zakresie możliwości patentowania roślin genetycznie zmodyfikowanych mają orzeczenia w sprawie *Transgenic plant/Novartis*. Wielka Izba Odwoławcza Europejskiego Urzędu Patentowego w decyzji z 20 grudnia 1999 r. stwierdziła, że: 1) zastrzeżenia patentowe, w których nie są indywidualnie zastrzeżone określone odmiany roślin, nie są wyłączone od opatentowania na podstawie art. 53(b) Konwencji, nawet jeżeli obejmuje ono odmiany roślin, 2) przy badaniu zastrzeżenia patentowego na sposób wytwarzania odmian roślin, nie uwzględnia się art. 64 ust. 2 EPC, 3) zakaz patentowania odmian roślin z art. 53 lit.(b) EPC ma zastosowanie do odmian niezależnie od tego, w jaki sposób zostały one wytworzone. Odmiany roślin zawierające geny wprowadzone do rośliny rodzicielskiej technikami rekombinacji genetycznej są wyłączone od opatentowania [Nowicka 2005]. Jak wyjaśnia Korzycka-Iwanow [2002] patenty mogą być stosowane w stosunku do grupy indywidualnych roślin, co do których stosowano inżynierię genetyczną – jako do abstrakcyjnej i otwartej kategorii obejmującej nieskończoną liczbę indywidualnych jednostek określonych przez część jej genotypu lub właściwość nadaną przez tą część. Nie dotyczy zatem odmiany [Korzycka-Iwanow 2002].

Według UstPWP spod ochrony wyłączone zostały czysto biologiczne sposoby hodowli roślin lub zwierząt. Można zatem przyjąć, iż w przypadku, gdy choćby jeden tylko element hodowli nie był czysto biologiczny (np. zapłodnienie zwierzęcia *in vitro*), wówczas nie byłoby przeszkód do opatentowania wynalazku, np. oddziaływanie na zwierzęta w celu poprawy ich własności, plenności lub zwiększanie wzrostu. Należy zauważyć, że nie ma przepisów chroniących rasy zwierząt, jak ma to miejsce w odniesieniu do odmian roślin. Jeżeli chodzi o rasę, to przyjmuje się, że wyznacza ją ekspresja całości cech wynikająca z danego genotypu². Pojedyncza zaś sekwencja zrekombinowanego DNA, która może zmienić genotyp wielu ras zwierząt może podlegać ochronie patentowej [du Vall 2008]. Udzielanie patentów w tym zakresie budzi jednak kontrowersje prawne i moralne.

² Ustawa Prawo własności przemysłowej nie zawiera definicji rasy. Natomiast według ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. *o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich* (Dz.U. Nr 133, poz. 921) przez rasę rozumie się populację zwierząt gospodarskich w obrębie gatunku o wspólnym pochodzeniu, charakteryzujących się przekazywaniem potomstwu określonego zespołu cech (art. 2 pkt 14 ustawy).

Ochrona patentowa wynalazków

Wynalazki mają szerokie zastosowanie w rolnictwie. Chodzi przede wszystkim o wykorzystywanie coraz to nowocześniejszych maszyn i urządzeń, skuteczniejszych środków ochrony roślin. Wynalazki biotechnologiczne związane z rozwojem inżynierii genetycznej wykorzystywane są np. w leczeniu zwierząt. Odnotować możemy bowiem coraz to nowsze lekarstwa i szczepionki. Poza tym dzięki inżynierii genetycznej staje się możliwe uzyskanie roślin uprawnych i zwierząt hodowlanych, których cechy odpowiadają uwarunkowaniom środowiskowym i potrzebom ludzki, np. rośliny znacznie bardziej odporne na niesprzyjające warunki atmosferyczne lub szkodniki, zwierzęta zapewniające większą efektywność hodowli [Żakowska-Henzler Hanna 2006].

Ochrona patentowa z jednej strony stymulować ma rozwój nowych technologii, a z drugiej realizować zadania kontrolne. Poprzez wyłączenie możliwości ochrony określonych procesów i wytworów, zapewnia się społeczeństwu ochronę przed pomysłami niebezpiecznymi lub z jakichś powodów nieakceptowanymi, chociażby z powodów etycznych [Bonowicz 2009].

Warto w pierwszej kolejności ustalić jakie wynalazki można opatentować oraz jak wygląda procedura uzyskania tego prawa. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. *Prawo własności przemysłowej* (tekst jedn. z 2003, nr 119, poz. 1117 ze zm, zwana dalej UstPWP) określa, że wynalazek, żeby mógł być opatentowany powinien spełniać trzy następujące cechy: musi być nowy (nowość wynalazku), musi mieć poziom wynalazczy (nieoczywistość), nadawać się do przemysłowego zastosowania (przemysłowa stosowalność). Warto wyjaśnić, że w świetle art. 93¹ UstPWP wynalazek biotechnologiczny, to wynalazek dotyczący wytworu składającego się z materiału biologicznego lub zawierającego taki materiał, albo sposobu za pomocą którego materiał biologiczny jest wytwarzany, przetwarzany lub wykorzystywany. Zaznaczyć należy, że wynalazki biotechnologiczne są jedynie szczególną kategorią wynalazków, a nie nowym przedmiotem ochrony. Oznacza to, że każdy wynalazek biotechnologiczny dla objęcia go ochroną musi charakteryzować się cechą nowości, nieoczywistości i nadawać się do przemysłowego stosowania.

Prawo do uzyskania patentu przysługuje przede wszystkim twórcy (a współtwórcom prawo to przysługuje wspólnie). Stanowi o tym art. 11 ust. 1 UstPWP. Od tej zasady są jednak pewne wyjątki. Przykładowo, w przypadku dokonania wynalazku w wyniku wykonywania przez twórcę obowiązków ze stosunku pracy, prawo do uzyskania patentu przysługuje pracodawcy, chyba że strony ustaliły inaczej. Ponadto, twórca wynalazku uprawniony do uzyskania patentu, może przenieść to prawo nieodpłatnie lub za uzgodnioną zapłatą na rzecz przedsiębiorcy, albo przekazać mu wynalazek do korzystania. Wydanie decyzji o udzieleniu patentu na wynalazek następuje po sprawdzeniu przez Urząd Patentowy czy spełnione zostały warunki wynikające z UstPWP. UP wydaje decyzję o udzieleniu patentu, jeżeli zostały spełnione ustawowe warunki do jego uzyskania. Udzielone patenty podlegają wpisowi do rejestru patentowego. Twórcy wynalazku przysługuje co do zasady prawo do: 1) uzyskania patentu, 2) wynagrodzenia, 3) wymieniania go jako twórcy w opisach, rejestrach oraz w innych dokumentach i publikacjach. Jak zasygnalizowano uprawnionym do patentu w niektórych sytuacjach może być inny podmiot, np. pracodawca.

Przez uzyskanie patentu nabywa się prawo wyłącznego korzystania z wynalazku w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Czas trwania patentu wynosi maksymalnie 20 lat od daty dokonania zgłoszenia wynalazku w UP i jest uwarunkowane wnoszeniem opłat okresowych. Warto dodać, że wspomniany okres ochrony patentowej wydłuża o 5 lat dodatkowe prawo ochronne na produkt leczniczy lub środek ochrony roślin, będący przedmiotem patentu lub na środek, jego zastosowanie, sposób otrzymania. Obecnie regulacja dotycząca dodatkowego świadectwa ochronnego dla produktów leczniczych zawarta jest w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 469/2009 z dnia 6 maja 2009 r. *dotyczącym dodatkowego świadectwa ochronnego dla produktów leczniczych* (Dz.U. UE Nr L 152, z 16.06.2009 r.). Udzielenie dodatkowego prawa ochronnego stwierdza się przez wydanie dodatkowego świadectwa ochronnego po złożeniu odpowiedniego wniosku do UP.

Ochronę przed naruszeniami podzielić należy na ochronę prawa do patentu oraz patentu. Jeżeli chodzi o tę pierwszą, to przede wszystkim wspomnieć należy o art. 74 UstPWP. W świetle tego przepisu w razie zgłoszenia wynalazku albo uzyskania na wynalazek patentu przez osobę nieuprawnioną, uprawniony może żądać umorzenia postępowania albo unieważnienia patentu. Może również żądać udzielenia mu patentu albo przeniesienia na niego już udzielonego patentu za zwrotem kosztów zgłoszenia wynalazku lub uzyskania patentu. Oprócz środków o charakterze administracyjnym, uprawniony do uzyskania patentu może skorzystać z instrumentów cywilno-prawnych. Może żądać od osoby, która nie będąc do tego uprawniona zgłosiła wynalazek lub uzyskała patent, wydania uzyskanych bezpodstawnie korzyści i naprawienia szkody na zasadach ogólnych. Osoba naruszająca prawo do patentu musi liczyć się również z sankcjami karnymi. Według art. 304 UstPWP, kto nie będąc uprawnionym do uzyskania patentu zgłasza cudzy wynalazek, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch.

Przy ochronie patentu wspomnieć należy, że naruszenie patentu następuje w przypadku bezprawnej ingerencji w sferę wyłączności przysługującej uprawnionemu, np. poprzez wytwarzanie, używanie, oferowanie, wprowadzanie do obrotu produktu, który jest przedmiotem wynalazku, wprowadzanie procesu, który jest przedmiotem wynalazku, jak również jego używanie, oferowanie i wprowadzanie do sprzedaży lub importowanie dla takich celów produktu wytworzonego bezpośrednio w tym procesie.

Osoba, której patent został naruszony może skorzystać ze środków cywilnoprawnych przewidzianych w UstPWP. Przykładowo, art. 287 tego aktu prawnego stwierdza, że uprawniony z patentu, którego patent został naruszony lub osoba, której ustawa na to zezwala, może żądać od naruszającego patent zaniechania naruszania, wydania bezpodstawnie uzyskanych korzyści, a w razie zawinionego naruszenia również naprawienia wyrządzonej szkody: na zasadach ogólnych, albo poprzez zapłatę kwoty pieniężnej w wysokości odpowiadającej opłacie licencyjnej albo innego stosownego wynagrodzenia, które w chwili ich dochodzenia byłyby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z wynalazku. Ponadto, sąd rozstrzygając o naruszeniu patentu może orzec na wniosek uprawnionego, o podaniu do publicznej wiadomości części albo całości orzeczenia lub informacji o orzeczeniu, w sposób i w zakresie określonym przez sąd.

Podsumowanie

Ustawodawca stara się wprowadzić szereg instrumentów, które mają zachęcać hodowców do występowania do Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych o udzielenie wyłącznego prawa do odmiany roślin. Pozytywnie ocenić należy przyznanie tymczasowego wyłącznego prawa do odmiany roślin w okresie od ogłoszenia do podjęcia decyzji przez COBORU o prawie wyłącznym. Poza tym przepisy gwarantują hodowcy możliwość skorzystania z szerokiego katalogu środków prawnych w przypadku naruszenia jego praw. Są to instrumenty zarówno o charakterze cywilno-prawnym, jak karnym. Uzyskanie stosowanego wynagrodzenia mają zapewnić m.in. umowy licencyjne. Ochrona hodowcy oczywiście nie jest nieograniczona. Wspomnieć należy o licencji przymusowej oraz odstępie rolnym. Jeżeli hodowca mający wyłączne prawo do danej odmiany nie wprowadza jej materiału siewnego lub materiału ze zbioru do obrotu, a wymaga tego ważny interes gospodarczy, minister właściwy do spraw rolnictwa może udzielić w drodze decyzji licencji przymusowej innemu podmiotowi, chyba że hodowca nie wprowadził do obrotu materiału siewnego lub materiału ze zbioru wskutek działania siły wyższej.

W zagadnieniach wynalazków odnotować należy dyskusję w zakresie patentowania roślin i zwierząt. Dotyczy ona zarówno kwestii prawych dopuszczalności takiej ochrony, jak i spraw etycznych. Jednocześnie podkreślić należy coraz większe znaczenie wynalazków, w tym biotechnologicznych w modernizacji rolnictwa. Dlatego pozytywnie ocenić należy wprowadzenie szerokiego instrumentarium, które ma chronić intelektualne wytwory człowieka. Chodzi przede wszystkim o ochronę prawa do patentu oraz samego patentu. Podział taki jest korzystny dla twórców. Podobnie jednak jak w przypadku prawa wyłącznego do odmiany roślin, ochrona patentowa jest ograniczona. Przede wszystkim trwa tylko 20 lat, istnieje także możliwość ustanowienia licencji przymusowej.

Dla wielu twórców barierą w zakresie rozwijania działalności intelektualnej stanowią właśnie środki finansowe. Twórcy bardzo często są pracownikami przedsiębiorców, którzy potem występują o udzielenie patentu na ich wynalazek czy prawa wyłącznego odmian roślin.

Literatura

- Bonowicz J.** 2009: Poza granicami moralności? – etyczne aspekty patentowania wynalazków biotechnologicznych. *Edukacja Prawnicza*, 4, [www.edukacjaprawnicza.pl]
- Du Vall M.** 2008: Prawo patentowe. Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa, 177-181
- Felchner K., Jasińska K., Lampart M., Marek D.** 2009: Ustawa o ochronie prawnej odmian roślin. Komentarz, Oficyna, LEX/el.
- Korzycka-Iwanow M.** 1999: Nowe uwarunkowania własności intelektualnej w rolnictwie. *Państwo i Prawo*, 52-62
- Korzycka-Iwanow M.** 2002: Uwagi o własności intelektualnej w odniesieniu do roślin i żywności w regulacjach międzynarodowych i wspólnotowych wprowadzonych do polskiego porządku prawnego. *Studia Iuridica Agraria*, t. III (red. T. Kurowska, S. Prutis). Temida 2, Białystok, 128-138
- Kostecki R.** 2010: Prawna ochrona odmian roślin. [W:] Ochrona własności intelektualnej. Wybrane zagadnienia prawne (red. A. Domańska-Baer, A. Suchoń). Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań, 167-179.
- Nowicka A.** 2005: Wynalazek. [W:] Prawo własności przemysłowej (red. U. Promińska). Wyd. Difin, Warszawa, 57-68
- Rozporządzenie Rady (WE)** nr 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. *Prawo własności przemysłowej*. Tekst jedn. z 2003, nr 119, poz. 1117 ze zm.
- Ustawa z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin. Dz.U. Nr 137, poz. 1300 ze zm.
- Żakowska-Henzler H.** 2006: Wynalazek biotechnologiczny przedmiot patentu. Warszawa, 30-35.

Summary

Selected legal issues concerning intellectual property in agriculture were presented, in particular the procedure for obtaining the exclusive plant variety rights, powers available to breeders and legal means to protect that right. Problems connected with patenting plants and animals were shown. Next the issue of protection of patented inventions was discussed, including the procedure for obtaining this right, and remedies for infringement of the author's rights were indicated.

Adres do korespondencji:

dr Aneta Suchoń
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Zakład Prawa Gospodarczego i Rolnego
ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań
tel. (61) 848 61 02, e-mail: asuchon@up.poznan.pl